

№ 1-2 2010 (56-57)

Видається з жовтня 1999 року
Реєстраційне свідоцтво:
серія **KB** № 3749
від 26 березня 1999 року.
ISSN 1562 – 529X
Передплатний індекс: 22863

НОВИЙ КОЛЕГІУМ

НАУКОВИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЖУРНАЛ

ЗАСНОВНИК
Харківський національний
університет радіоелектроніки

ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

РЕДАКЦІЙНА РАДА

ВИДАВЕЦЬ
ПФ «Колегіум»

РЕДАКЦІЯ
М. Ф. БОНДАРЕНКО
головний редактор
О. Г. РИСТЕНКО
заступник головного редактора

Л. О. БЕЛОВА
науковий консультант

О. П. КОТУХ
відповідальний редактор

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ
Україна, 61166, Харків,
просп. Леніна, 14. ХНУРЕ

тел. / факс. (057) 70-20-830
E-mail: newcollegium@mail.ru

**Журнал внесено до переліку
спеціальних видань ВАК України
з педагогічних наук**

**Журнал видається
за сприяння Ради ректорів
Харківського регіону,
за підтримки Головного управління
освіти і науки Харківської обласної
державної адміністрації**

В. П. АНДРУЩЕНКО, доктор філософських наук, професор (Київ)
В. І. АСТАХОВА, доктор історичних наук, професор (Харків)
В. С. БАКІРОВ, доктор соціологічних наук, професор (Харків)
Л. О. БЕЛОВА, доктор соціологічних наук, професор (Харків)
М. Ф. БОНДАРЕНКО, доктор технічних наук, професор (Харків)
В. Я. ДАНИЛЕНКО, доктор мистецтвознавства, професор (Харків)
М. І. ДАНЬКО, доктор технічних наук, професор (Харків)
В. І. ЄВДОКИМОВ, доктор педагогічних наук, професор (Харків)
О. Е. КОВАЛЕНКО, доктор педагогічних наук, професор (Харків)
В. С. КРИВЦОВ, доктор технічних наук, професор (Харків)
В. М. ЛІСОВИЙ, доктор медичних наук, професор (Харків)
В. І. ЛОЗОВА, доктор педагогічних наук, професор (Харків)
Д. І. МАЗОРЕНКО, доктор технічних наук, професор (Харків)
В. М. МОСКОВКІН, доктор географічних наук, професор (Харків)
М. О. ОЛІЙНИК, професор (Харків)
В. О. ОНИЩЕНКО, доктор економічних наук, професор (Полтава)
М. К. ПОДБЕРЕЗСЬКИЙ, доктор педагогічних наук, професор (Харків)
В. С. ПОНОМАРЕНКО, доктор економічних наук, професор (Харків)
І. Ф. ПРОКОПЕНКО, доктор педагогічних наук, професор (Харків)
В. П. САДКОВИЙ, кандидат психологічних наук, доцент (Харків)
М. І. СЕНЧЕНКО, доктор технічних наук, професор (Київ)
О. Л. СИДОРЕНКО, доктор соціологічних наук, професор (Харків)
В. Я. ТАЦІЙ, доктор юридичних наук, професор (Харків)
Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, доктор технічних наук, професор (Харків)
О. В. ТРЕТЯК, доктор фізико-математичних наук, професор (Київ)
Г. В. ТРОЦКО, доктор педагогічних наук, професор (Харків)
А. М. ТУГАЙ, доктор технічних наук, професор (Київ)
А. М. ТУРЕНКО, доктор технічних наук, професор (Харків)
О. І. ЧЕРЕВКО, доктор технічних наук, професор (Харків)
В. П. ЧЕРНИХ, доктор фармацевтичних наук, професор (Харків)
В. М. ШЕЙКО, доктор історичних наук, професор (Харків)
Ю. М. ШКОДОВСЬКИЙ, доктор архітектури, професор (Харків)
Л. М. ШУТЕНКО, доктор технічних наук, професор (Харків)

ОСВІТА ТА СУСПІЛЬСТВО

ВЫСШЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК ОСНОВА ЦИВИЛИЗАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ГОСУДАРСТВА: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ (Совместное заседание Совета Северо-Восточного научного центра НАН и МОН Украины и Совета ректоров вузов III–IV уровня аккредитации Харьковского региона)

Вступительное слово председателя Северо-Восточного научного центра НАН и МОН Украины академика НАН Украины В. Семинюженко	3
Приветствие ректора Народной украинской академии В. Астаховой	5
Бакиров В. Высшая школа перед вызовами XXI столетия	7
Астахова Е. Непрерывность образования как основа новой образовательной парадигмы	9
Бондаренко М. Инженерное творчество и проблемы современного инженерного образования	13
Михайлева Е. Социальные проблемы современного высшего образования	18
Белова Л. Вища школа Харківщини: п'ять років поступального розвитку	22
Ландсман В. Реформирование общего среднего образования: проблемы и перспективы	23
Решение совместного заседания Совета Северо-Восточного научного центра НАН и МОН Украины и Совета ректоров высших учебных заведений Харьковского региона	26

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ

Лантух А., Гаргін В., Мирошниченко М., Меркулова Н. Місце превентивної моделі медицини в сучасній структурі охорони здоров'я	29
Московкин В., Билаль Н.Е. Сулеман, Смелянова А. Математическое моделирование формирования иностранных студенческо-аспирантских контингентов и доходов от их подготовки для постсоветских условий	36
Тридід О., Шубіна С. Науково-дослідна складова як головний елемент підготовки творчо обдарованої молоді за магістерською програмою «Облік і аудит підприємницької діяльності»	44
Ренев В., Титов Д., Петрова Е. Учебный процесс и окружающая среда в условиях кредитно-модульной системы обучения	52
Хоботова Э. Расширение возможностей проведения научной работы студентов в технических вузах	56
Комишан А., Хударковський К. Аналіз підходів до визначення рейтингу студента	63
Шмонина Т., Атраментова Л. Принципы формирования однородных академических групп по способности к обучению	71

МЕТОДОЛОГІЯ ОСВІТИ

Борисенко Ю. Компетентность преподавателя как фактор управления качеством учебной деятельности студента	74
Саєнко Н. Єдність природничо-наукової та гуманітарної культури як умова формування сучасного спеціаліста	80
Колбіна Т. Система педагогічних принципів формування міжкультурної комунікації студентів економічного профілю	86
Чжань Цан. Родинне та шкільне естетичне виховання в сучасному Китаї	98

ДО 70-РІЧЧЯ НАШИХ СЛАВЕТНИХ ЮВІЛЯРІВ

Василь Якович Тацій	102
Валентин Петрович Черних	106
Анатолій Миколайович Туренко	109

ІНФОРМАЦІЯ

Анотації	112
----------------	-----

Аналіз підходів до визначення рейтингу студента

Анатолій Комишан,
кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
Українська інженерно-педагогічна академія

Костянтин Хударковський,
кандидат технічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

Аналітичний огляд зарубіжного та вітчизняного досвіду

В умовах високого динамізму розвитку освіти і науки, стрімкого оновлення системи знань на перший план виступають завдання перегляду змісту, форм і методів навчання, запровадження нових технологій навчання, які забезпечували б високу якість підготовки майбутніх фахівців з вищою освітою, орієнтації вищої освіти на особистість студента. Одним із найважливіших засобів забезпечення високої якості освіти, ефективного управління процесом підготовки фахівців в умовах вищої школи є система діагностування якості вищої освіти. Існуюча в Україні система діагностування якості вищої освіти не повною мірою відповідає Закону України «Про вищу освіту», у якому визначено, що «якість вищої освіти — сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства».

Педагогічний контроль є одним із системоутворюючих компонентів педагогічної системи. Тому питанням педа-

гогічного контролю завжди надавалася велика увага як ученими-педагогами, психологами, так і практиками, бо навчання починається, супроводжується і закінчується контролем. Пошуки шляхів удосконалення педагогічного контролю якості та успішності підготовки майбутніх фахівців свідчать про те, що його стандартизація, певною мірою сприяє підвищенню його ефективності. Контроль знань, умінь і навичок студентів стимулює їх до навчально-пізнавальної діяльності. Отже, контроль виступає фактором, що зумовлює позитивні результати навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Таким чином, педагогічний контроль як засіб оцінювання результатів навчальної діяльності студентів є однією із найважливіших складових навчально-виховного процесу.

В Законі України «Про вищу освіту» для оцінки якості вищої освіти введена складова стандарту вищої освіти — засоби діагностики якості вищої освіти. Поняття «діагностика» і «контроль» в педагогічній науці близькі, але не тотожні [8, С.566]. І. Підласий чітко розділяє ці поняття: «Перевірка лише

констатує результати, без пояснення їх походження. Діагностування розглядає результати у зв'язку з шляхами, способами їх досягнення, виявляє тенденції, динаміку формування продуктів навчання. Діагностування включає в себе: контроль, перевірку, оцінювання, накопичення статистичних даних, їх аналіз, виявлення динаміки, тенденцій, прогнозування подальшого розвитку явищ» [8, С.547-556]. У педагогічній практиці все більше відчувається потреба в оперативній діагностиці досягнутого рівня розвитку тими, хто навчається. Це пов'язано з тим, що ефективно управляти процесами формування особи без знання глибини, темпів та особливостей змін, що відбуваються, неможливо [8, С.93-94].

Впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ВНЗ вимагає удосконалення форм і методів контролю та використання їх для покращання навчально-виховного процесу. Одним із шляхів підвищення рівня успішності та підготовленості студентів до майбутньої професійної діяльності є впровадження методики їх рейтингування за результатами діяльності.

Відомо, що англійське слово «рейтинг» означає і деяку кількісну оцінку діяльності, і місце індивіда у деякій конкретній спільності. Саме таке трактування поняття «рейтинг» використовується нами.

Проблемам модульно-рейтингового навчання, рейтингового контролю, а також контролю в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу присвячено цілу низку різного роду робіт (наукові статті, методичні рекомендації, окремі пункти монографій та навчально-методичної літератури, дисертаційні роботи, в багатьох ВНЗ України та ближнього зарубіжжя розробляються та запроваджуються Положення про визначення рейтингу студентів і т.п.) [1 — 4; 6; 7; 9 — 15 та ін]. При цьому використовуються різні принципи, шкали та критерії цього процесу, різні підходи щодо визначення вагових коефіцієнтів оцінок і т.ін. Усі ці роботи

представляють певний інтерес в контексті проблеми, визначення рейтингу студента за результатами його навчальної діяльності у ВНЗ. Розглянемо деякі з них.

У ряді американських університетів [4] застосовується система «Point-raiting», в основу якої покладений індивідуальний кумулятивний індекс студента. Усі результати на етапах поточного, проміжного та підсумкового контролю оцінюються в балах та підсумовуються від етапу до етапу. Таким чином, навчальна діяльність студентів оцінюється сумарним числом балів, яке формує його рейтинг. Індекс успішності студента визначається шляхом помноження оцінок у балах за кожний пройдений навчальний курс на кількість залікових годин, передбачених на його проходження. Індекс успішності студента $I_{усп}$ за семестр (навчальний рік) визначається за формулою:

$$I_{усп} = \frac{\sum_{i=1}^n D_i \cdot N_i}{\sum_{i=1}^n N_i}, \quad (1)$$

де D_i — оцінка з i -ї навчальної дисципліни у балах;

N_i — кількість годин, відведених навчальним планом на засвоєння i -ї навчальної дисципліни;

n — число навчальних дисциплін.

На нашу думку, наведене співвідношення не дозволяє визначати рейтинг студента серед студентів, які навчаються за тією ж спеціальністю того ж року навчання.

У багатьох ВНЗ Росії застосовується рейтингова система «РІТМ» (розвитку індивідуального творчого мислення). У цій системі вводиться безперервний контроль знань студентів з усіх дисциплін, який підсумовується від одного етапу контролю до іншого. Як правило, використовується модульний принцип вивчення дисциплін. Так, у Московському енергетичному інституті [4], рейтинг студента R визначається середнім балом, який обчислюється за формулою:

$$P = \frac{\sum_{i=1}^n D_i \cdot Z_i}{\sum_{i=1}^n Z_i} \cdot 100, \quad (2)$$

де D_i — оцінка з i -ї навчальної дисципліни;

Z_i — кількість завдань з i -ї дисципліни в семестрі;

n — число дисциплін.

У зазначеному інституті, виходячи із сутності виразу (2), не йдеться, на нашу думку, мова про рейтинг, а лише про рейтингову оцінку на основі якої є можливим здійснення рейтингування.

У Московському хіміко-технологічному інституті [4] застосовується рейтингова система оцінки навчальної роботи студентів, сутність якої зводиться до наступного. Оцінювання знань студентів у ході всіх форм поточного та підсумкового контролю здійснюється в балах. Підсумкова оцінка з дисципліни визначається за сумою балів, отриманих студентом при контролі його поточної роботи в семестрі, та балів, отриманих на підсумковому опитуванні (екзамені, заліку). Отримана сума балів з дисципліни перераховується у рейтинг студента з урахуванням ваги дисципліни у підготовці фахівців з даної спеціальності. З рейтингів дисциплін складається навчальний рейтинг студента за семестр, навчальний рік, період навчання. Сумарний рейтинг студента за семестр (навчальний рік) визначається за формулою:

$$R = \sum_{i=1}^n K_{di} \cdot S_{di}, \quad (3)$$

де K_{di} — ваговий коефіцієнт i -ї навчальної дисципліни;

S_{di} — сума балів, отриманих з i -ї навчальної дисципліни;

n — число дисциплін в семестрі (навчальному році).

Звісно ж саме про визначення рейтингу студента у цьому ВНЗ не можна говорити тому, що сутність викладеного і виразу (3) свідчать лише про визначення рейтингової оцінки.

У Московському державному інституті міжнародних відносин (Університеті) Міністерства закордонних справ Росії ((МДІМВ(У) МЗС Росії) з 2004/2005 навчального року згідно з Положенням про академічний рейтинг студентів [15] основою для визначення рейтингу студента є рейтингові показники, які формуються на основі оцінок студента з навчальних дисциплін, що вивчаються у поточному семестрі (Блок 1), оцінок за підсумками заліково-екзаменаційних іспитів (Блок 2), оцінок соціальних характеристик студента (Блок 3).

Рейтинг студента за результатами освітньої діяльності за семестр визначається сумою рейтингових показників студентів по кожному з трьох блоків з урахуванням коефіцієнтів вагомості кожного блока:

$$RC = \alpha_{B1} \times R_{B1} + \alpha_{B2} \times R_{B2} + \alpha_{B3} \times R_{B3}, \quad (4)$$

де α_{B1} , α_{B2} , α_{B3} — коефіцієнти вагомості з відповідних блоків.

У даному ВНЗ коефіцієнти вагомості з зазначених блоків визначено наступним чином: $\alpha_{B1} = 0,4$; $\alpha_{B2} = 0,5$; $\alpha_{B3} = 0,1$.

За аналогічною методикою визначаються рейтинги студентів за навчальний рік та підсумковий рейтинг за весь період навчання.

Рейтинговою оцінкою з навчальної дисципліни при поточному контролі (Блок 1) є середня оцінка, яку отримав студент з усіх контролів протягом всього циклу вивчення навчальної дисципліни в семестрі. При такій методиці не враховується значення кожної частини навчальної дисципліни у формуванні системних знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни, тобто не використовуються коефіцієнти вагомості оцінок поточного контролю.

При визначенні рейтингу студента за результатами заліково-екзаменаційної сесії (Блок 2) не враховуються коефіцієнти вагомості оцінок з різних навчальних дисциплін, тобто не враховується їх складність, обсяг та інші особливості кожної з них.

В даному ВНЗ при рейтингуванні враховуються соціальні характеристики студента (Блок 3), але їх склад обмеже-

ний такими складовими, як відвідування занять, поважне і коректне ставлення до науково-педагогічного працівника, старанність і працьовитість, загальна ерудиція, активність на заняттях.

Аналіз розроблених та існуючих на сьогоднішній день в інших зарубіжних та українських ВНЗ документів, спрямованих на рейтингове оцінювання успішності студентів, свідчить про те, що в них приблизно так само вирішуються проблеми рейтингування студентів за результатами їх навчальної діяльності.

У Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя з метою забезпечення єдиних підходів щодо організації системи контролю та оцінювання навчальної діяльності студентів в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу наказом ректора університету від 20 вересня 2006 р. №154 було введено в дію «Положення про систему контролю та оцінювання навчальної діяльності студентів в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу». У розділі «Шкала оцінювання» цього положення визначено, що:

1. Підсумкова оцінка за заліковий кредит визначається за нормованим рейтинговим балом R , обчисленим за 100-бальною шкалою:

$$R = \frac{r}{r_{\max}} \cdot 100, \quad (5)$$

де $r_{\max}$ — верхня межа прийнятої шкали оцінювання; r — сума балів, набраних студентом у прийнятій шкалі (рейтинговий бал).

Причому за 100-бальною шкалою оцінювання рейтинговий бал та нормований рейтинговий бал співпадають ($R = r$).

2. Якщо навчальна дисципліна складається з декількох залікових кредитів, то її підсумкова оцінка визначається за середньозваженим рейтинговим балом R :

$$R = \frac{R_1 k_1 + R_2 k_2 + \dots + R_n k_n}{k_1 + k_2 + \dots + k_n}, \quad (6)$$

де $R_1, R_2, \dots, R_n$ — нормовані рейтингові бали всіх залікових кредитів дисципліни;

$k_1, k_2, \dots, k_n$ — обсяги відповідних залікових кредитів дисципліни.

Якщо значення рейтингового балу (в тому числі нормованого чи середньозваженого) виявиться дробовим, то його округлюють до цілого за звичайними правилами математики.

Аналіз змісту зазначеного вище наказу свідчить про те, що у даному ВНЗ не використовується система рейтингування студентів. Тут запроваджено лише механізм визначення рейтингових оцінок, виражених в балах, які називають середньозваженим рейтинговим балом. Крім того, в наказі використовується ряд понять, таких як рейтинговий бал, нормований рейтинговий бал, та середньозважений рейтинговий бал, сутність яких не розкривається (не надається їх визначення, що є, на нашу думку, дуже важливим).

У Національному гірничому університеті розроблено положення про кредитно-модульну організацію навчального процесу [12], в якому окремим розділом виділено контрольні заходи. В цьому розділі сказано, що рейтинг студента — це індивідуальний числовий показник успішності навчання у вищому навчальному закладі, який визначається середньозваженим балом за певний термін навчання. Крім того для визначення рейтингу студента необхідно здійснити комплексну оцінку модульних контролів при семестровому і підсумковому контролях через середньозважений бал СБ національної шкали:

$$СБ = \frac{\sum_{i=1}^n B_i T_i}{\sum_{i=1}^n T_i}, \quad (7)$$

де n — число модулів за видами занять згідно з річним навчальним планом на термін звітності студента; B_i — бал з i -го модуля за національною шкалою оцінювання; T_i — час, відведений робочою навчальною програмою дисципліни на засвоєння i -го модуля.

Рейтинг студента встановлюється деканатом як середньозважений бал студента за певний термін навчання:

$$P = \frac{\sum_{i=1}^n CB_i T_i}{\sum_{i=1}^n T_i}, \quad (8)$$

де n — число навчальних дисциплін згідно з річним навчальним планом;

CB_i — середньозважений бал з i -ї навчальної дисципліни за національною шкалою оцінювання; T_i — час, відведений робочою навчальною програмою дисципліни на засвоєння i -ї навчальної дисципліни.

Взгаданому ВНЗ мова йдеться лише про засвоєння студентами навчальних дисциплін як складової їх навчальної діяльності та про визначення лише рейтингових оцінок, виражених в балах, а саме рейтингування відсутнє, бо не визначено методик, яка відображала б сам процес ранжування студентів, які навчаються за тією ж спеціальністю того ж року навчання. При цьому види контролю, які визначено у Національному гірничому університеті, не відповідають вимогам кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Використання середньозваженого балу студента свідчить про те, що система накопичення балів студентами в цьому ВНЗ відсутня. Умовне позначення числа модулів та числа навчальних дисциплін однакове, що недопустимо з математичної точки зору. Не зрозуміло є сутність виразу «число модулів за видами занять». Яких модулів мається на увазі — змістовних чи кредитних? Що значить за видами занять? Все це і тому подібне призводить до розмаїття тлумачень сутності понять в педагогіці та підміні значень понять.

У Державному університеті інформаційно-комунікаційних технологій [13] розроблене власне положення про кредитно-модульну технологію організації навчального процесу, в якому зазначається, що після закінчення поточного семестру деканатом визначається семестрова рейтингова оцінка кожного студента — інтегральна чисельна оцінка навчальної роботи студента, яка визначається за сумарними модульними оцінками з навчальних дис-

циплін із врахуванням вагового коефіцієнту кожної дисципліни, а також рейтингова оцінка студента — інтегральна чисельна оцінка студента, яка визначається за семестровими рейтинговими оцінками, розпочинаючи з першого семестру.

У зазначеному положенні надається визначення понять «семестрова рейтингова оцінка», «рейтингова оцінка» та «рейтинг студента».

Семестрова рейтингова оцінка — це інтегральна чисельна оцінка роботи студента (ОРС), яка визначається після закінчення семестру за сумарними модульними оцінками з навчальних дисциплін із врахуванням вагового коефіцієнта кожної дисципліни.

Рейтингова оцінка — це інтегральна чисельна оцінка студента, яка визначається за семестровими рейтинговими оцінками, розпочинаючи з першого семестру.

Геместрова рейтингова та рейтингова оцінка використовується деканатом для визначення рейтингу та загального рейтингу кожного студента — порядкової позиції студента серед студентів даного курсу відповідного базового напрямку, спеціальності, факультету.

Аналіз змісту зазначеного положення свідчить про те, що у Державному університеті інформаційно-комунікаційних технологій використовується система рейтингування студентів. Однак чіткої методики для визначення рейтингу та загального рейтингу не надається, хоча й сутність понятійного апарату сформульовано.

У Харківському національному університеті радіоелектроніки [14] розроблено і використовується положення про рейтингове оцінювання успішності студентів. Основними завданнями рейтингового оцінювання успішності студентів, як вважають у цьому ВНЗ, є підвищення мотивації студентів до опанування навчального матеріалу шляхом більш високої диференціації оцінки їх навчальної роботи, підвищення мотивації спільної

рівномірної роботи викладачів і студентів протягом семестру, а також підвищення рівня організації навчального процесу.

При рейтинговому оцінюванні успішності студентів всі їх знання, уміння й навички, набуті в результаті вивчення дисципліни або її змістового модуля за один семестр, оцінюються в балах (рейтинговою оцінкою з навчальної дисципліни).

У зазначеному положенні визначено, що навчальний рейтинг студента — це порядкова позиція студента серед студентів даного курсу, напрямку, спеціальності, яка визначається його підготовкою за семестр, курс, термін навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем підготовки або за весь період навчання в університеті. Навчальний рейтинг є інтегральною оцінкою результатів усіх видів навчальної діяльності студента в університеті, яка включає:

- вивчення дисциплін навчального плану за напрямом або спеціальністю;
- виконання та захист курсових проектів (робіт);
- проходження всіх видів практик;
- результати державної атестації, складання підсумкового державного іспиту або захист кваліфікаційної роботи (дипломного проекту/роботи або магістерської атестаційної роботи).

Навчальний рейтинг студента визначається шляхом упорядкування рейтингових оцінок. Для визначення навчального рейтингу студента використано такі види рейтингу як: рейтинг з навчальної дисципліни, семестровий рейтинг $P_{\text{сем}}$, поточний рейтинг, підсумковий рейтинг.

Рейтинг з навчальної дисципліни, визначається на основі рейтингової оцінки з навчальної дисципліни, яка надає інформацію про стан навчальних досягнень студента при вивченні даної дисципліни.

Рейтингова оцінка з дисципліни P_D визначається як середньозважена з урахуванням кількості кредитів у кожному семестрі за формулою:

$$P_D = \sum_{i=1}^j O_i \frac{n_i}{n}, \quad (9)$$

де O_i — рейтингова оцінка з даної дисципліни за i -й семестр; n_i — кількість кредитів ECTS з дисципліни в i -му семестрі; n — загальна кількість кредитів дисципліни; j — кількість семестрів вивчення дисципліни.

Семестровий рейтинг $P_{\text{СЕМ}}$ визначається на основі семестрової рейтингової оцінки, яка узагальнює дані з усіх навчальних дисциплін семестру за формулою:

$$P_{\text{СЕМ}} = \frac{\sum_{i=1}^n O_i \times t_i}{\sum_{i=1}^n t_i}, \quad (10)$$

де O_i — рейтингова оцінка з i -ї дисципліни; t_i — кількість кредитів ECTS у семестрі з i -ї дисципліни; n — кількість дисциплін в семестрі.

Рейтингова оцінка $O_D^{\text{ісп}}$ з дисципліни, за якою передбачено складання письмового або комбінованого іспиту, має дві складові: $O_{\text{СЕМ}}$ — кількість балів, отриманих студентом протягом семестру (максимальний бал — 100) та $O_{\text{ІСП}}$ — кількість балів, отриманих студентом на іспиті (максимальний бал також становить 100) і формується у такий спосіб:

$$O_D^{\text{ісп}} = 0,6 \times O_{\text{СЕМ}} + 0,4 \times O_{\text{ІСП}}. \quad (11)$$

В цьому ВНЗ велика увага надається проблемі рейтингування студентів за результатами засвоєння змісту навчальних дисциплін як складової їх навчальної діяльності. Однак ще мають місце певні недоречності і некоректності. Так, з даного положення не зрозуміло, яким чином здійснюється рейтингове оцінювання студентів за результатами поточного контролю, за якою шкалою і критеріями оцінюються знання, уміння та навички студентів, яким чином визначаються коефіцієнти вагомості та інше.

В ряді ВНЗ, наприклад у Московському державному інституті міжнародних відносин (Університеті) Міністерства закордонних справ Росії (МДІМВ(У) МЗС

Росії) [15], інформація про академічний рейтинг студентів є конфіденційною. Студент має доступ тільки до результатів свого рейтингу.

В цьому ВНЗ з метою підвищення мотивації студентів до отримання глибоких та міцних знань, до суспільної активності і постійного особистого удосконалення надбанням гласності є інформація про студентів, які ввійшли до групи «Кращі студенти університету» (з рейтинговими показниками 90–100 %), «Кращі студенти факультету/інституту» (з рейтинговими показниками 80–100 %), а також про ті заохочення, які отримали студенти за підсумками академічного рейтингу в навчальному році.

Разом з тим, виходячи із наведених підходів щодо рейтингування студентів за результатами їх навчальної діяльності, можна стверджувати, наступне:

По-перше, ідея проаналізованих різних підходів щодо рейтингування студентів полягає у створенні умов для активізації їх навчальної діяльності та підсиленні мотивації до активної індивідуальної роботи кожного студента на всіх навчальних заняттях і ефективної самостійної роботи щодо засвоєння змісту навчання.

По-друге, використання системи рейтингування студентів за результатами їх навчальної діяльності є інструментом управління навчальним процесом, що дозволяє здійснити ранжування студентів, які навчаються за одним навчальним планом, за результатами накопиченої оцінки їх персональних досягнень щодо засвоєння змісту навчання за певний період (семестр, навчальний рік, декілька навчальних років, весь період навчання у ВНЗ). Рейтинг студентів за результатами навчальної діяльності інколи ще називають академічним рейтингом. Цей рейтинг встановлює рівень підготовки студента відносно інших студентів, які навчаються за однією спеціальністю (спеціалізацією).

Враховуючи досвід запровадження механізму рейтингування студентів у згаданих та багатьох інших українських та зарубіжних ВНЗ та власного досвіду

авторів під визначенням рейтингу студента будемо розуміти процес, що включає педагогічний контроль та обробку його результатів з метою одержання рейтингових оцінок студентів, виражених в балах, за якими і визначається місце індивідуума (деякого студента) в деякій спільності (по відношенню до інших студентів, які навчаються за тією ж спеціальністю того ж року навчання).

Грунтуючись на системному уявленні про якість освітніх послуг, кредитно-модульну систему організації навчального процесу автори статті розглядають як таку, що має сприяти самостійності, активності і свідомості студентів, а визначення їх рейтингу в умовах використання цієї системи у ВНЗ саме як функцію управління їх навчальною діяльністю.

Особливо актуальним є рейтингування студентів за результатами їх освітньої діяльності, яка має враховувати не тільки результати засвоєння змісту навчання, але й результати:

- наукової, винахідницької та раціоналізаторської діяльності;
- суспільної діяльності в період навчання у ВНЗ;
- діяльності з розвитку особистих соціально важливих якостей.

Н аведені три види освітньої діяльності студентів вносять свій важливий вклад щодо формування у студентів ряду компетенцій, які мають ключове значення в подальшій професійній діяльності майбутніх фахівців.

З цього приводу зазначимо, що в «Комплексі нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти» [5] чітко визначено, що якість особистості випускника вищого навчального закладу — цілісна сукупність характеристик особистості, що визначає зміст соціально значущих і професійно важливих властивостей особи, яка закінчує вищий навчальний заклад і проявляється у вигляді рівня сформованості системи компетенцій, яка являє собою компетентнісний підхід. Поняття компетенції носить узагальнений, інтегральний характер

стосовно понять знання, уміння, навички. Запропоноване в європейському проєкті TUNING [16] «... поняття компетенцій включає знання й розуміння (теоретичне знання академічної галузі, здатність знати й розуміти), знання, як діяти (практичне й оперативне застосування знань до конкретних ситуацій), знання, як бути (цінності як невід'ємна частина способу сприйняття й життя з іншими в соціальному контексті)». Поняття компетенції включає не тільки когнітивну й операційно-технологічну складові, але й мотиваційну, етичну, соціальну, поведінкову сторони (результати освіти, знання, уміння, систему ціннісних орієнтацій).

Для того щоб здійснити якісне рейтингування студентів за результатами їх освітньої діяльності, необхідно на основі системного підходу та з використанням низки методів педагогічних досліджень, створити науково-методичний механізм, який відповідав би вимогам освітнього сьогодення. Методологічний підхід щодо визначення освітнього рейтингу студентів в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу, авторами статті буде висвітлено у наступних публікаціях.

Література

1. Артемов А., Павлов Н., Сидорова Т. Модульно-рейтинговая система // Высшее образование в России. 1999. №4. С. 121–125.
2. Богданова І. М. Модульна технологія у професійній підготовці вчителя: Монографія / За ред. І. А. Зязюна. Одеса: Навч. книга, 1997. 289 с.
3. Гончаров С. М., Мошинський В. С. Методика оцінювання знань студентів у модульно-рейтинговій системі організації навчального процесу: кредитно-модульна система організації навчального процесу. Рівне: УДУВГП, 2004. 15 с.
4. Гусак П. М. Практика рейтингового оцінювання знань та умінь студентів / Наукові записи Вінницького державного педагогічного університету. Педагогіка і психологія. 1999. №1.
5. Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти / Уклад.: Я. Я. Болюбаш, К. М. Левківський, В. Л. Гуло та ін. К.: Мін-во освіти і науки України, 2007. 76 с.
6. Минин М. Г., Житкова Е. В. Диагности-ка качества учебных достижений студентов в условиях кредитно-модульного обучения // Инженерное образование. 2007. № 4. С. 120–126.
7. Олійник О. М. Оцінювання при модульно-рейтинговій організації навчального процесу у сучасному університеті. Харків. Константа. 2006. 82 с.
8. Подласый И. П. Педагогика: Новый курс: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений: В 2 кн. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. 576 с.
9. Романишина Л. М. Система поэтапного контролю навчальної діяльності студентів педагогічних університетів за модульно-рейтинговою технологією навчання з дисциплін природничого циклу: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 1998. 39 с.
10. Романюк І. М. Модульно-рейтингова технологія навчання та контролю засвоєння знань у вищому військовому закладі освіти: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. Тернопіль, 2003. 19 с.
11. Шиян Н. І. Технологія модульно-рейтингового навчання у вищій педагогічній школі: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. Харків, 1999. 18 с.
12. Положення про кредитно-модульну організацію навчального процесу в Національному гірничому університеті [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.google.ru/search>
13. Положення про кредитно-модульну технологію організації навчального процесу Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.duikt.edu.ua/process/poloj/>
14. Положення про рейтингове оцінювання успішності студентів у Харківському національному університеті радіоелектроніки [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://et.kture.kharkov.ua/upload/polojenie_new.doc
15. Положение об академическом рейтинге студентов МГИМО(У) МИД России. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mgimo.ru/files/89/reiting-poloj.htm>
16. http://www.let.rug.nl/Tuning_Projekt/index.htm.

21.01.2010